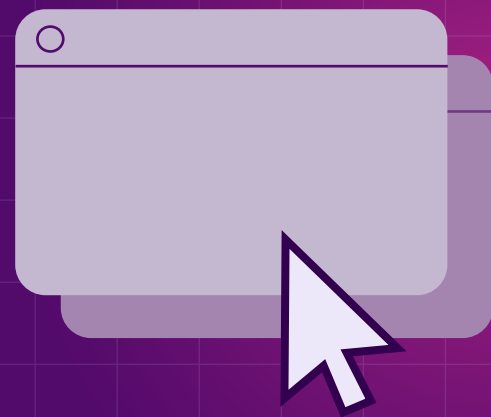
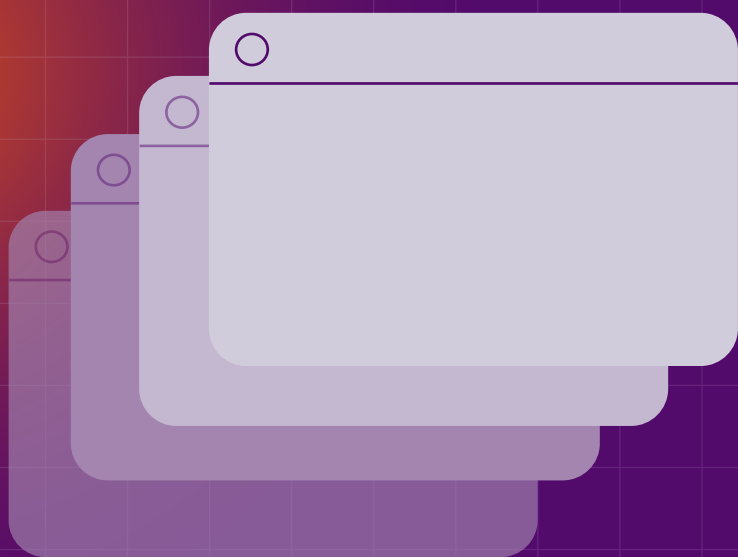

Rapport over Cybergeweld tegen Vrouwen

SAMENVATTING EN
AANBEVELINGEN
SEPTEMBER 2024

Gefinancierd door de Europese Unie. De geuite meningen en standpunten zijn die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europees Uitvoerend Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA). Noch de Europese Unie, noch EACEA kan voor deze meningen verantwoordelijk worden gehouden.

CREDITS:

Virginia Dalla Pozza
Hoofdauteur

Maria João Faustino
Wetenschappelijke bijdrage

Iliana Balabanova
EWL Voorzitter

Yvonne Redín
Grafisch ontwerp

Mary Collins
EWL Secretaris-Generaal

**Laura Kaun, Irene Rosales,
Alexia Fafara, Veronica
Zaboia, Maria João Faustino**
Medewerkers

Veronica Zaboia
Project coordinatie

Funded by
the European Union

EUROPEAN WOMEN'S
LOBBY
EUROPEEN DES FEMMES

ACRONIEMEN

AI Kunstmatige Intelligentie	EIGE European Institute for Gender Equality	HG Huiselijk Geweld
CG Cyber Geweld	EPRS Onderzoeksdienst van het Europees Parlement	ICT Informatie Communicatie Technologie
CGtV Cyber Geweld tegen Vrouwen	EVRM Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	IPG Intiem Partner Geweld
CGtVM Cyber Geweld tegen Vrouwen en Meisjes	EWL European Women's Lobby	RvE Raad van Europa
DOs Duurzame Ontwikkelingsdoelen	FRA Fundamental Rights Agency, of European Union Agency for fundamental rights	TGG Door Technologie Gefaciliteerd Geweld
DSA Digital Service Act / Wetgeving Digitale Diensten	GGG Gender Gerelateerd Geweld	TGGtV Door Technologie Gefaciliteerd Geweld tegen Vrouwen
DSC Digital Service Coordinator	GREVIO Groep van deskundigen voor actie tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld	VRD Victims' Rights Directive / richtlijn slachtofferrechten
EGOPs Erg Grote Online Platforms	GTV Geweld Tegen Vrouwen	
EGOZMs Erg Grote Online Zoekmachines		

Geweld tegen vrouwen (GTV) is een uitdrukking van mannelijke dominantie en ongelijke machtsverdeling tussen mannen en vrouwen om vrouwen het zwijgen op te leggen, hun leven, lichaam en seksualiteit te controleren en hen 'onder de duim te houden'.

Mannelijk geweld tegen vrouwen neemt veel vormen aan en is onderdeel van een continuüm van geweld, ingebed in de patriarchale samenleving. Er is geen land ter wereld waar vrouwen en meisjes vrij zijn van vormen van mannelijk geweld. Er is geen enkel gebied in het leven van een vrouw waarop ze niet wordt blootgesteld aan de dreiging of de realiteit van mannelijk geweld.

De digitale wereld / cultuur vormt hierop geen uitzondering. Gegevens van EIGE¹ tonen aan dat naar schatting één op de tien vrouwen vanaf hun 15e levensjaar al een vorm van cybergeweld heeft meegemaakt.

Het bestrijden van online geweld vereist stevige internationale juridische- en beleidsmaatregelen, aangezien de virtuele ruimte geen geografische grenzen kent. Wat nodig is, is een holistische benadering met juridische hulpmiddelen om cybergeweld (CG) te voorkomen en slachtoffers

effectief te beschermen, gecombineerd met het nemen van verantwoordelijkheid door de techbedrijven, en een gecoördineerde aanpak om het seksisme en culturele normen die de dominantie van mannen over vrouwen ondersteunen, aan te pakken. Ook de porno-industrie moet worden aangepakt. Het is nooit de verantwoordelijkheid van vrouwen om mannelijk geweld tegen vrouwen te voorkomen.

Dit document is een samenvatting van het 'Report on Cyberviolence against women: Policy Overview and Recommendations' van de European Women's Lobby (EWL), dat beschikbaar is in het Engels.

Het rapport is ingekaderd binnen de missie, visie en principes van de European Women's Lobby (EWL): vrouwenrechten zijn mensenrechten, solidariteit, autonomie, participatie en inclusie.

DOEL VAN HET RAPPORT EN METHODOLOGISCHE AANPAK

In navolging van het [#HerNetHerRights rapport & Resource Pack](#)² heeft dit rapport tot doel beleidsmakers en andere belanghebbenden aanbevelingen te bieden om cybergeweld tegen vrouwen (CGtV) tegen te gaan.

Het rapport heeft **vijf hoofddoelen**:

- Inzicht bieden in CGtV en diens belangrijkste kenmerken.
 - Het juridische en beleidsmatige kader voor CGtV onderzoeken op internationaal, EU- en nationaal niveau;
 - Belangrijke uitdagingen op dit gebied identificeren;
 - Goede praktijkvoorbeelden selecteren over de aanpak van CGtV;
 - Aanbevelingen opstellen waarmee de EU-instellingen en lidstaten het CGtV effectief kunnen aanpakken.
- Het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport vond plaats in de periode maart - mei 2024; de volgende onderzoeksmethoden werden gebruikt:
- **Deskresearch:** eendiepgaand deskresearch naar een breed scala aan gegevens, waaronder studies, rapporten, artikelen, websites, databases en projecten over CGtV, in opdracht van internationale, Europese- en nationale actoren.
 - **Juridische en beleidsmatige evaluatie:** een gedetailleerde evaluatie van juridische / beleidsdocumenten op Europees, internationaal en nationaal niveau is uitgevoerd om wetgevende en beleidsinstrumenten in kaart te brengen die van toepassing kunnen zijn op het bestrijden van CGtV.
 - **Raadpleging van belanghebbenden:** om specifieke thema's van het rapport nader te onderzoeken, zijn vijf belangrijke stakeholders uit verschillende categorieën (academici, instellingen, NGO's) geraadpleegd.

CYBERGEWELD TEGEN VROUWEN (CGTV)

Cybergeweld (CG) betreft het inzetten van online- en communicatietechnologieën om geweld tegen individuen te veroorzaken, ermee te dreigen, of te faciliteren.³ Definities van CG variëren aanzienlijk, niet alleen tussen landen, maar ook tussen belangrijke actoren op dit gebied, met als resultaat dat er verschillende terminologieën en methodologieën worden gehanteerd om het te meten. CGtV is een **vorm van gendergerelateerd geweld**.⁴ Bewijs toont aan dat CG een duidelijke **genderdimensie** heeft: vrouwen ervaren vaker unieke vormen van gender gerelateerd geweld in digitale contexten en dit weerspiegelt een vergelijkbaar patroon als GtV in de fysieke / offline wereld.⁵ **CG is geworteld in dezelfde context van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen als fysiek geweld tegen vrouwen**.⁶ Digitale ruimtes vergroten en versterken de systemische structurele genderongelijkheid als ook de patronen van schadelijke mannelijkheid die verantwoordelijk zijn voor alle vormen van GtV.⁷

In lijn met het Adviescommissie voor Gelijke Kansen voor Vrouwen en Mannen,⁸ en volgens de EWL, is CG onderdeel van een **continuüm van GtV**; het bestaat niet in een vacuüm, maar het komt voort uit, en onderhoudt meerdere vormen van fysiek / offline geweld.⁹ Online geweld en fysiek / offline geweld zijn vaak met elkaar verbonden en / of on-

derling verweven.¹⁰

Hoewel CGtV net zo schadelijk is als fysiek / offline geweld, kent het een aantal specifieke kenmerken die verschillen van andere vormen van GtV, waardoor het bijzonder gevaarlijk is. **Het kent een groot bereik, een grote circulatie en snelheid**, waardoor het moeilijk is om het type informatie dat via de digitale middelen wordt verspreid te controleren. De **anonimiteit** die digitale en virtuele ruimtes bieden, stelt gebruikers in staat om zich straffeloos te gedragen. **Het is moeilijk te verwijderen** en daarmee **opnieuw traumatiserend** voor de slachtoffers.

Daders van CGtV kunnen de partners of ex-partners van de slachtoffers zijn, familieleden, vrienden of anonieme personen. **De gevolgen van CGtVM kunnen net zo ernstig zijn als fysiek / offline geweld**.¹¹ Slachtoffers trekken zich vaak terug uit de digitale sfeer, leggen zich het zwijgen op, isoleren zichzelf en verliezen daarmee kansen om hun opleiding, professionele carrière en ondersteuningsnetwerken op te bouwen.¹²

BELANGRIJKSTE VORMEN VAN CGTV

Het rapport gaat in op de belangrijkste vormen van CGtV, deze dienen niet als afzonderlijke categorieën te worden beschouwd, aangezien elke vorm van CG met andere vormen is verbonden, zowel fysiek als online, in lijn met het concept van het geweldscontinuüm. Het rapport erkent het feit dat de vormen van cybergeweld zich in een continu veranderingsproces bevinden, gezien de zich snel ontwikkelende digitale omgeving.

MEEST VOORKOMENDE VORMEN:

Gegevens over de meest voorkomende vormen van CG variëren per onderzoek, afhankelijk van de gebruikte methodologie en het geografische gebied dat is onderzocht, en de gehanteerde definities van CG. Niettemin lijkt het erop dat **cyberpesten, cyberstalking, het niet-consensueel delen van intiem materiaal en haat zaaizende taal** de meest voorkomende vormen zijn.¹³

TOENEMENDE BEDREIGENDE VORMEN:

Van de verschillende vormen zijn **het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI), virtual reality en online gaming** in toenemende mate bedreigend voor vrouwen geworden. Het gebruik van AI heeft bijgedragen aan een sterke toename van **digitale seksuele vervalsingen (bekend als "deepfakes")**.¹⁴ Zoals gerapporteerd in de EPRS-studie uit 2021, ontwikkelen AI-tools om digitale seksuele vervalsingen te creëren zich snel en worden goedkoper, en steeds verfijnder ontwikkeld en voor gebruikers in dagelijks toenemende mate toegankelijker.¹⁵ Het Global Risks Re-

port 2024¹⁶ van het *World Economic Forum* rangschikt misinformatie, voornamelijk aangestuurd door "deepfakes", als het ernstigste wereldwijde risico op de korte termijn waarmee de wereld in de komende twee jaar mee te maken krijgt.

De genderdimensie van het fenomeen is goed onderbouwd. Seksuele digitale vervalsingen richten zich bijna uitsluitend op vrouwen.¹⁷ Sterker nog, de meerderheid van de deepfake-video's die momenteel online circuleren, bevatten seksuele afbeeldingen van vrouwen. **Geschat wordt dat tussen de 90% en 95% van alle 'deepfakes' betrekking hebben op materialen die naaktheid of seksueel expliciete activiteiten afbeelden;**¹⁸ **de overgrote meerderheid van die 'deepfakes' (90%) betreft vrouwen.**¹⁹

Op dezelfde manier is de 3D-animatietechnologie steeds beter in staat om video's te genereren met een vergelijkbare kwaliteit als de AI-gebaseerde 'deepfake'-technologie.²⁰ Sommige deepfake-programma's combineren zelfs AI-beeldcreatie met 3D-animatie; het opvallendst zijn de **avatartechnologieën** die 3D-modellen van iemands hoofd of hele lichaam maken. Door de toepassing van 3D-avatars in de metaverse, is **het aantal verontrustende verhalen van vrouwen die seksueel worden misbruikt en lastiggevallen door 3D-avatars toegenomen.**²¹

Naarmate meer vrouwen zich aansluiten bij **online gaming communities**, neemt het aantal klachten over online seksuele intimidatie toe. Online gaming communities worden gezien als één van de

La 'manósfera' se refiere a un conjunto de comunidades de hombres en internet que promueven una masculinidad tradicional reforzada, promotora de los derechos e intereses masculinos, anti-feministas, profundamente misóginos y de creencias sexistas.

ongelijkste online omgevingen voor vrouwen ten opzichte van mannen.²²

MACRO-VORMEN:

Hoewel de vormen van CGtV talrijk zijn en per land en stakeholder verschillend worden gedefinieerd, kunnen enkele **macrocategorieën** van CGtV worden geïdentificeerd. Dit betreft de categorieën die vallen onder de allereerste Europese richtlijn betreffende geweld tegen vrouwen die in april 2024 (d.i. de EU Directive on VAW) werd aangenomen: niet-consensuele uitwisseling van intiem of gemanipuleerd materiaal; cyberstalking; cyberpesten en aanzetten tot cybergeweld of haat.

AANVULLENDE VORMEN:

Het rapport geeft een beschrijving van aanvullende vormen van CG (bijv. Google Bombing, Sealioning etc.). De lijst is niet uitputtend, aangezien er door de toenemende digitalisering en snelle evolutie van technologie steeds nieuwe vormen ontstaan. Onder deze extra vormen zijn de 'manosphere' en pornografie beschreven.

De 'manosphere' is een netwerk van online manengemeenschappen die zich inzetten voor rechten van mannen en hun belangen, waarbij ze vrouwenhatende ideologieën, antifeministische en seksistische overtuigingen uitdragen. Zij geven vrouwen en feministen de schuld van allerlei problemen in de samenleving. Veel van deze gemeenschappen moedigen wrok, of zelfs haat, jegens vrouwen en meisjes aan.²³ **Pornografie** promoot schadelijke stereotypen in de manier waarop vrouwen worden afgebeeld. De productie en verkoop van pornografie brengt geweld tegen vrouwen met zich mee en moedigt dit aan, en speelt een centrale rol bij het vormen van opvattingen over relaties door mannen en vrouwen. Bovendien maakt pornografie geweld 'sexy'. Cijfers tonen aan dat de landen waar pornografische tijdschriften hoge oplagecijfers kennen, eveneens hogere verkrachtingscijfers²⁴ hebben.

PREVALENTIE

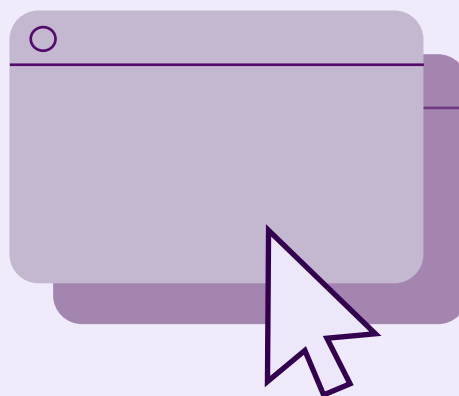
Het ontbreken van overeengekomen definities van CG en methodologieën voor het meten ervan maken het bijzonder moeilijk om de omvang van het probleem te beoordelen.²⁵ Ondanks hiaten en verschillen in methodologieën, zijn er **op zowel internationaal als EU-niveau enkele pogingen gedaan om CG te meten.**

Op **internationaal niveau** schatte een wereldwijd rapport²⁶ dat de resultaten van onderzoeken naar online GtVM vanaf 2018 samenvatte, dat tussen de 16-58% van de vrouwen CGtV heeft meegemaakt. Tegelijk ontdekte de Economist Intelligence Unit dat 38% van de vrouwen persoonlijke ervaringen heeft gehad met online geweld en dat 85% van de vrouwen die tijd online doorbrengen, getuige is geweest van digitaal geweld tegen andere vrouwen.²⁷

Het ernstige gebrek aan gegevens en onderzoek naar CGtV is ook op EU-niveau een groot probleem. Het Fundamental Rights Agency (FRA) heeft in 2014 en 2019 enkele pogingen gedaan om het voorkomen van bepaalde vormen van cybergeweld tegen vrouwen vast te leggen.²⁸ Uit het onderzoek van het FRA uit 2019²⁹ bleek dat 13% van de vrouwen in de vijf jaar daarvoor het slachtoffer was geworden van cyberpesten. Andere interessante gegevens komen uit het onderzoek van HateAid uit 2021.³⁰ In het onderzoek werden 2.000 mensen tussen de 18 en 80 jaar uit alle EU-landen gevraagd naar hun ervaringen met digitaal geweld. De resultaten geven aan dat: 50% van de jongvolwassenen (18-35 jaar) in de EU last heeft van haat op internet;

30% van de vrouwen in de EU bang is dat nep-intieme afbeeldingen van hen zonder hun consent worden gedeeld; 80% van de respondenten geeft de onlineplatforms een slecht rapportcijfer.³¹

Op **nationaal niveau** zijn in Duitsland, Frankrijk en Spanje meer dan een op de twee (53%) vrouwen van 18 tot 34 jaar slachtoffer geweest van misbruik op basis van afbeeldingen. Van de vrouwen die slachtoffer zijn geworden, gaf 82% aan zich minder veilig te voelen, waarbij sommigen zich wilden terugtrekken uit de online ruimtes.³² In Frankrijk zegt meer dan 4 op de 10 mensen dat ze slachtoffer zijn geweest van cyberpesten.³³

DE GENDERDIMENSIE VAN CG

Cybergeweld heeft een genderdimensie. Volgens een rapport van FRA uit 2023³⁴ dat zich richt op online haat in berichten op sociale media, **worden vrouwen in grotere mate online lastiggevallen dan welke andere doelgroep dan ook** (mensen van Afrikaanse afkomst, Joden en Roma). Een Amerikaans onderzoek wees eveneens uit dat 33% van de vrouwen onder de 35 aangeeft online seksueel lastiggevallen te zijn, vergeleken met 11% van de mannen.³⁵ In dezelfde lijn benadrukt GREVIO³⁶ dat zowel mannen als vrouwen incidenten van interpersoonlijk geweld kunnen ervaren, maar dat **vrouwen aanzienlijk vaker het slachtoffer worden van herhaalde en ernstige vormen** van misbruik, zowel fysiek als online.

Terwijl alle vrouwen die toegang hebben tot de digitale ruimtes worden blootgesteld aan de risico's van CG, **zijn sommige groepen vrouwen bijzonder kwetsbaar.** Digitale vormen van gender gerelateerd GTV kunnen versterkt worden voor vrouwen en meisjes die het risico lopen op, of worden blootgesteld aan, **intersectionele vormen van discriminatie**, wat kan worden verergerd door factoren zoals **handicap, seksuele geaardheid, politieke voorkeur, religie, sociale afkomst, migratiestatus of een status als beroemdheid, leeftijd, enzovoort.**³⁷ **Vrouwen in het openbare leven, waaronder activisten voor vrouwenrechten, vrouwelijke verdedigers van mensenrechten, vrouwen in de politiek en vrouwelijke journalisten, zijn ook vaak doelwitten van CG.**³⁸

DADERS

CGtV kan door zowel mannen als vrouwen worden gepleegd. **In de meeste gevallen zijn vrouwen echter het doelwit van mannen, die onbekend of bekend kunnen zijn bij het slachtoffer.**³⁹ Bijvoorbeeld, de overgrote meerderheid van de daders van op afbeeldingen gebaseerd seksueel misbruik zijn mannen.⁴⁰ **Daders kunnen één of meerdere personen zijn.** Gezien het feit dat technologie de eenvoudige en snelle verspreiding

van schadelijke berichten mogelijk maakt, moeten zowel de **primaire als de secundaire daders** worden geïdentificeerd. Bijvoorbeeld, één persoon kan een intieme afbeelding zonder wederzijdse toestemming delen (primaire dader) die vervolgens door meerdere gebruikers kan worden bekeken en gedeeld (secundaire daders).⁴¹

DE IMPACT VAN CGTV OP VROUWEN

CGtV wordt vaak gezien als een minder ernstige en minder schadelijke vorm van gender gerelateerd geweld (GGG); niettemin kan het net zulke ernstige gevolgen hebben voor de gezondheid en levens van vrouwen als fysiek en seksueel geweld.

De **publieke, alomtegenwoordige, repetitieve en doorgaande aard van CGtV, en de onderlinge verbanden tussen online en fysiek / offline geweld, maken dat overlevenden zich constant angstig en onzeker voelen.**⁴²

GREVIO verwijst naar **ernstige psychologische, economische en sociale gevolgen van CGtV**. Naast effecten op individueel en sociaal niveau zijn er ook **aanzienlijke financiële gevolgen van CGtV**, zoals kosten voor gezondheidszorg als gevolg van intimidatie, schade aan carrièrevooruitzichten, baanverlies en ziekteverzuim. De studie van EPRS vond dat de totale kosten van cyberintimidatie en cyberstalking voor individuen en de maatschappij tussen de € 49,0 en € 89,3 miljard lagen.⁴³

De effecten op vrouwen in de politiek en journalistiek zijn bijzonder schadelijk. De eersten hebben de neiging hun politieke activiteit te beperken, worden ontmoedigd om als kandidaat deel te nemen aan verkiezingen en verlaten zelfs voortijdig hun functie.⁴⁴ Ernstige gevolgen treffen ook vrouwelijke journalisten. Uit een onderzoek bleek dat 30% van de geïnterviewde vrouwelijke journalisten zichzelf censureerde op sociale media als gevolg van online geweld tegen vrouwen.⁴⁵ Het resultaat is dat het online GtV de publieke participatie en het leiderschap van vrouwen beperkt; **de stemmen van vrouwen tot zwijgen worden gebracht, in diskrediet gebracht en gecensureerd.**

JURIDISCH EN BELEIDSKADER VOOR CGTV

INTERNATIONAAL NIVEAU

Op **internationaal niveau** hebben de Verenigde Naties (VN) en de Raad van Europa (RvE) CGtV aangepakt. Het belangrijkste juridische instrument is het Verdrag van de Raad van Europa betreffende het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (**Verdrag van Istanbul**).⁴⁶ De EU trad in juni 2023 toe tot het Verdrag van Istanbul, zes jaar na ondertekening, waardoor het Verdrag voor de EU op 1 oktober 2023 in werking is getreden.⁴⁷ Ondanks de ratificatie door de EU hebben vijf EU-lidstaten⁴⁸ het nog niet geratificeerd.

Hoewel het Verdrag niet verwijst naar CGtV, strekt de reikwijdte ervan, zoals gedefinieerd in Artikel 2, zich uit tot geweld gepleegd in online ruimtes en via ICT's. Bovendien zijn de artikelen over seksuele intimidatie (Art. 40) en stalking (Art. 34) van toepassing op CGtV. Het Verdrag moet worden geïnterpreteerd in het licht van de **Algemene Aanbeveling nr. 1⁴⁹ van GREVIO**, die uitingen van GTV in de digitale sfeer categoriseert als uitingen van gender gerelateerd geweld (GGG) onder het Verdrag van Istanbul.

EU NIVEAU

Op **EU-niveau** is het belangrijkste wetgeving-instrument de **Richtlijn 2024/1385 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld**,⁵⁰ die in april 2024 door het Europees Parlement en de Raad van de EU is aangenomen. Deze laatste richtlijn bevat vier artikelen die gewijd zijn

aan CGtV: Artikel 5 over het niet-consensueel delen van intiem of gemanipuleerd materiaal; Artikel 6 over cyberstalking; Artikel 7 over cyberpesten en Artikel 8 over cyberaanzetten tot geweld of haat. De richtlijn stelt ook de rechten van slachtoffers van alle vormen van GtV of HG vast en voorziet in hun bescherming.⁵¹

De richtlijn kan worden beschouwd **als een belangrijke stap vooruit om vrouwen en meisjes beter te beschermen tegen GTV**.⁵² Het **toont een significante verbetering** in het streven om minimumregels in te voeren met betrekking tot deze vormen van CG. Een van de sterke punten van de richtlijn is dat deze in slechts één instrument zowel fysieke vormen van GtV als online vormen omvat. Bovendien worden beide vormen waarbij het slachtoffer de dader doorgaans kent (bijv. stalking, intimidatie) en waarbij het slachtoffer de dader niet kent (bijv. haat, deep fakes etc.) gedekt.

Ondanks de sterke punten kent **de richtlijn zijn beperkingen en is er kritiek op**. Zo verwijzen artikelen 5-8 over CGtV naar **opzettelijke gedragingen**. Deze verwijzing brengt enkele juridische uitdagingen met zich mee, aangezien de opzettelikheden van de handeling bewezen moet worden. **Het legt een 'zware' bewijslast op slachtoffers van CG**, ook gezien de complexiteit van nieuwe technologieën die worden gebruikt om CG te plegen en het feit dat slachtoffers mogelijk geen vaardigheden op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT) hebben. Bovendien verwijzen artikelen 5, 6 en 7 naar **'ernstige schade'**. Deze voorwaarde creëert juridische onzekerheid voor slachtoffers in en tussen landen, waardoor

de beslissing of deze gedragingen strafbaar zijn, aan de rechterlijke macht wordt overgelaten. Deze formulering is gebaseerd op een gebrekkig besef over de schadelijkheid van CG.⁵³

Bovendien verwijzen de artikelen 5 en 7 naar het toegankelijk maken van bepaald materiaal, via ICT voor **'het publiek'**. Overweging 18, met betrekking tot artikel 5, laat de interpretatie van de term 'publiek' over aan het oordeel van de rechter, afhankelijk van de omstandigheden en de gebruikte technologieën **die bijvoorbeeld WhatsApp-groepen kunnen uitsluiten**. Overweging 26, met betrekking tot artikel 8, stelt in plaats daarvan dat 'publiek' moet worden begrepen als het bereiken van een **onbeperkt aantal gebruikers**. De bredere term 'andere eindgebruikers', zoals voorgesteld door het Europees Parlement, zou de voorkeur hebben gehad, zoals duidelijk is gemaakt door EWL.⁵⁴

Artikel 5(b) over het niet-consensueel delen van gemanipuleerd materiaal heeft ook een beperkte reikwijdte; het is alleen van toepassing op materiaal waarbij de persoon **'betrokken lijkt te zijn bij seksuele activiteiten'**. Daarom sluit het **naaktfoto's uit, waardoor een groot deel van de seksuele digitale vervalsingen buiten de reikwijdte valt**. Bovendien, wat 'seksuele activiteiten' zijn, zal waarschijnlijk aanzienlijk verschillen tussen lidstaten en kan leiden tot verwarring over de definitie.

Verwijzingen naar uitzonderingen die verband houden met **'vrijheid van meningsuiting'** en **'vrijheid van kunst en wetenschap'** in artikel 5 en overweging 20 zijn ook alarmerend, omdat deze gebruikt kunnen worden om het zonder toestemming delen van intiem materiaal te rechtvaardigen. Deze toevoegingen kunnen de effectiviteit van dit artikel verminderen door de beslissing of het zonder toestemming delen van intieme afbeeldingen

al dan niet strafbaar moet worden gesteld, over te laten aan de gerechtelijke autoriteiten. Volgens EWL mag het begrip vrijheid van meningsuiting geen manier worden om online haat en discriminatie op basis van gender te rechtvaardigen.⁵⁵

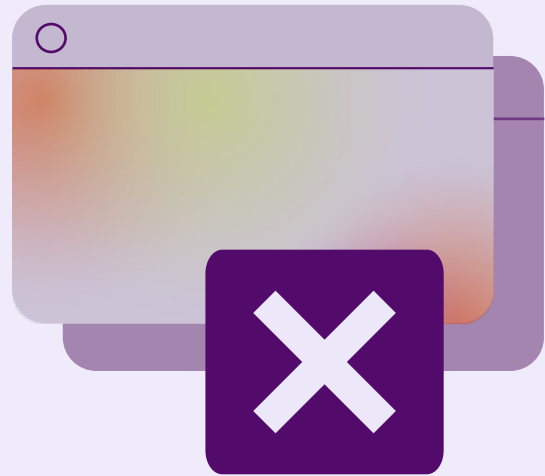
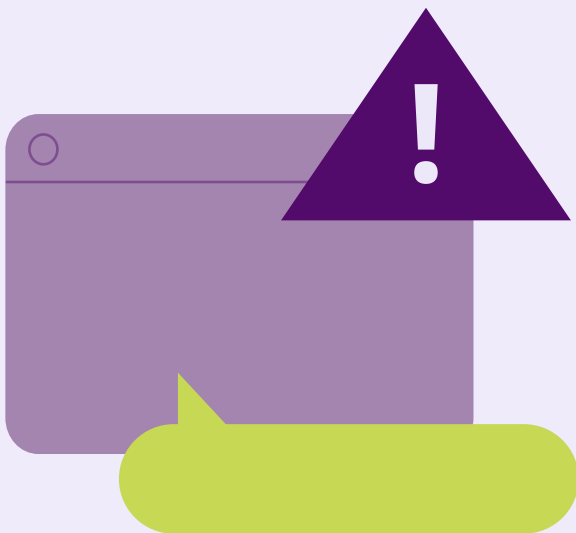
De **snelle verwijdering van schadelijk materiaal** is voorzien in artikel 23 van de richtlijn betreffende geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld; een dergelijke maatregel is een aanvulling op de maatregelen onder een ander belangrijk instrument in het digitale domein, de Wetgeving Digitale Diensten / **Digital Services Act (DSA)**⁵⁶ Deze laatste wet, aangenomen in oktober 2022, heeft tot doel een veiligere online omgeving te creëren voor consumenten en bedrijven in de EU. Het definieert duidelijk de verantwoordelijkheden voor de online platforms en sociale media; behandelt 'illegale inhoud en producten', haat zaaiende uitlatingen en desinformatie; en vergroot tevens de transparantie met verbeterde rapportering en toezicht.

Volgens academici,⁵⁷ kunnen de maatregelen in de **DSA worden beschouwd als een welkome erkenning van de veelvoorkomende aanwezigheid en schade van op afbeeldingen gebaseerd seksueel misbruik. Gender Gerelateerd Geweld (GGG) wordt erkend als een van de macro-risicogebieden**, samen met andere risico's. Binnen het macro-gebied van GGG worden op dit moment **specifieke categorieën**⁵⁸ **gecreëerd door de Commissie onder het 'Transparency Reporting Package'**. Een andere positieve ontwikkeling onder de DSA is het feit dat de **Commissie in december 2023 onder de DSA drie pornoplatforms (Pornhub, XVideos en Stripchat) heeft aangewezen als Erg Grote Online Platforms (EGOPs)**.⁵⁹ Deze aanwijzing impliceert grotere verantwoordelijkheden met betrekking tot transparantie en kindbescherming.

ANDERE RELEVANTE EU-RECHTSINSTRUMENTEN VAN TOEPASSING OP CGTV:

- **De Artificial Intelligence Act⁶⁰** (AI), aangenomen door het Europees Parlement op 13 maart 2024. Hoewel de wet een kans biedt om enkele risico's te beperken die het misbruik van AI met zich meebrengt, zoals 'deepfakes', ontbeert deze een expliciete verwijzing naar CGTV. Bovendien verwijst de wet alleen in algemene zin naar gendergelijkheid.⁶¹

- **De richtlijn slachtofferrechten⁶²** (Richtlijn 2012/29/EU), die momenteel wordt herzien vanaf 2024, stelt dat alle slachtoffers van misdrijven (inclusief CG) en hun familieleden op een respectvolle en niet-discriminerende manier moeten worden erkend en behandeld op basis van een individuele benadering, afgestemd op de behoeften van het slachtoffer.

- **De richtlijn ter voorkoming en bestrijding van mensenhandel en ter bescherming van slachtoffers daarvan⁶³** (Richtlijn 2011/36/EU)⁶⁴ die in april 2024 werd bijgewerkt. De herziene versie introduceert mensenhandel gepleegd of gefaciliteerd via ICT, waaronder internet en sociale media, als verzwarende omstandigheid wanneer het betrekking heeft op seksuele uitbuiting.

- **De Algemene Verordening Gegevensbescherming⁶⁵** (Verordening (EU) 2016/679), bevat een "recht op wissen", beter bekend als het recht om vergeten te worden. De verordening definieert echter geen enkele vorm van CG, maar biedt wel bescherming aan slachtoffers van CG (bijv. slachtoffers van het zonder toestemming delen van intieme afbeeldingen) en voorziet in sancties op te leggen aan de persoon die verantwoordelijk is voor het delen van de niet-toegestane inhoud en aan de uitgever van dergelijk materiaal.⁶⁶

Esta directiva puede considerarse como un paso significativo hacia una mejor protección de las mujeres y niñas de la violencia machista.

NATIONAAL NIVEAU

Sommige lidstaten hebben de afgelopen vijf jaar belangrijke stappen gezet om bepaalde aspecten van CGtV te voorkomen en te bestrijden.⁶⁷ Zo is in **Frankrijk** cyberpesten tegen vrouwen en meisjes ingevoerd als een nieuw strafbaar feit. In **Slovenië en Polen** criminaliseert de wetgeving zowel fysieke / offline als online uitingen van stalking.

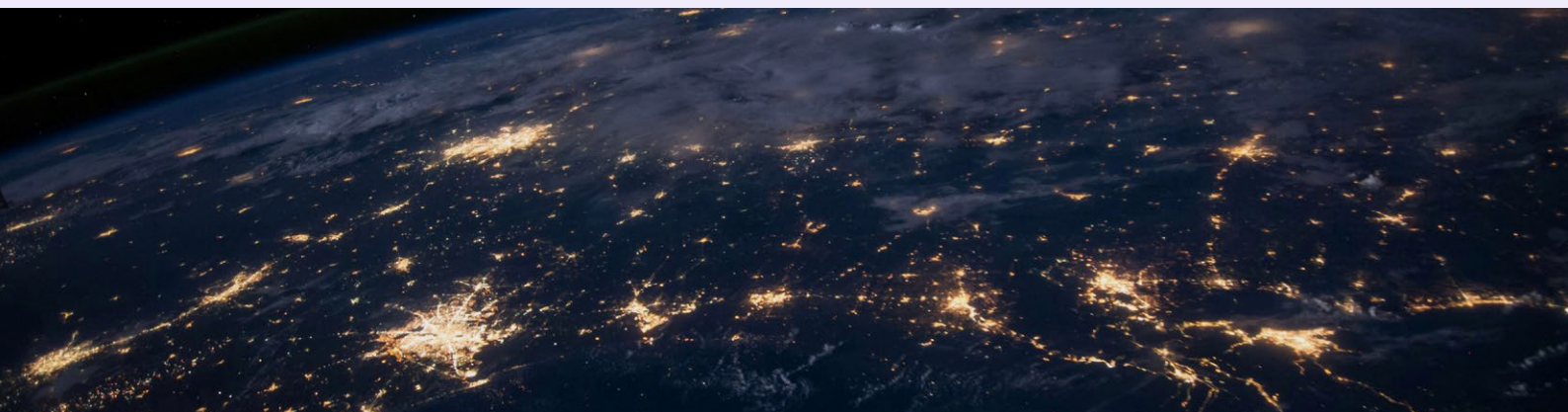
Italië introduceerde de onrechtmatige verspreiding van seksueel expliciete afbeeldingen of video's als een nieuw strafbaar feit en **Oostenrijk** heeft een pakket maatregelen aangenomen om online haatzaaiing aan te pakken. In **Estland** is een 'web constables'-eenheid bij de politie opgericht, gespecialiseerd in het aanpakken van haatzaaiende uitlatingen en online intimidatie, terwijl in **Ierland** de wet inzake 'intimidatie, schadelijke communicatie en gerelateerde misdaden' uit 2021 alle vormen van niet-consensuele uitwisseling van intieme afbeeldingen criminaliseert, met straffen van 10 jaar gevangenisstraf.⁶⁸

Buiten de EU heeft het VK onlangs nieuwe initiatieven aangenomen om cyberflashing en, meer in **het algemeen, illegale online content te criminaliseren** via de Online Safety Act, die in 2023 Koninklijke Goedkeuring kreeg.⁶⁹

DE BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN

De volgende uitdagingen zijn geïdentificeerd:

- Het **gebrek aan bewustzijn en de onderschatting** van de ernst van CGtV zijn belangrijke problemen die bijdragen aan de **onderrapportage** van incidenten.
- Op internationaal en EU-niveau ontbreekt het aan **eengeharmoniseerde definitie van CGtV**. Als gevolg hiervan **variëren juridische en statistische definities van CGtV sterk** tussen landen en organisaties. Bovendien zijn de meeste definities **genderneutraal en miskennen ze de verbanden tussen online en fysiek / offline geweld**.
- Gezien de snelle ontwikkelingen van de technologie, is er de tendens dat **juridische kaders voor CGtV snel achterhaald en verouderd raken**.
- **Het gebrek aan data over CGtV** wordt verergerd door het feit dat **bestaande gegevens vaak niet worden uitgesplitst naar** geslacht, leeftijd, de relatie tussen slachtoffer en dader, een handicap of andere relevante factoren.
- De **ondervertegenwoordiging van vrouwen in de ICT-sector draagt bij aan het ontbreken van een genderdimensie voor ICT-producten**, inclusief online gaming en virtual reality-platforms, waar CGtV toeneemt.
- Er is **weinig bekendheid over CGtV en de diverse verschijningsvormen ervan onder relevante actoren** inclusief rechters, aanklagers, politie, gezondheidswerkers en opvoeders, die **training en gespecialiseerde kennis ontberen**.
- **Sociale media en online platforms handelen niet altijd effectief** om illegale en schadelijke content te verwijderen. De **systemen om klachten te rapporteren** aan online platforms zijn vaak niet bijster gebruiksvriendelijk, waardoor slachtoffers niet weten bij wie en waar zij hulp kunnen vragen.

GOEDE VOORBEELDEN OM CGTV AAN TE PAKKEN

Er zijn verschillende soorten good practices geïdentificeerd binnen en buiten de EU; de laatste zijn gecategoriseerd op basis van hun reikwijdte en focus. Hieronder een voorbeeld per goede praktijkmethode:

► **Capacity building:** In Slovenië werden seminars en trainingen georganiseerd voor wets-handhavers en rechters met als doel hun kennis en vaardigheden te vergroten zodat zij de digitale dimensie van geweld tegen meisjes en vrouwen kunnen onderzoeken en vervolgen. Een handboek met richtlijnen over het behandelen van zaken over CGtV werd aangenomen en is verspreid over alle Sloveense politiebureaus en directoraten, aanklagers en rechtbanken.⁷⁰

► **Betrokkenheid van nationale mensenrechtenorganisaties:** Nationale mensenrechtenorganisaties spelen een belangrijke rol in de strijd tegen CGtV, met name wanneer hun mandaat hen toestaat om casussen van online haatzaaij te onderzoeken. In België heeft het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen een strafklacht ingediend tegen een social media platform omdat het weigerde intieme afbeeldingen te verwijderen die niet met wederzijdse instemming waren gemaakt.⁷¹

► **Preventie:** Een studie⁷² gefinancierd door de Social Sciences and Humanities Research Council (SSHRC) en Canadian Heritage, onthult hoe het jongeren versterken met digitale vaardigheden een krachtig bestrijdingsmiddel kan zijn tegen de vloedgolf van desinformatie, aangewakkerd door

'deepfake' en AI. De studie richtte zich op hoe jongeren de impact van 'deepfakes' waarnemen en onderzocht hun vermogen en bereidheid om desinformatie effectief tegen te gaan.

► **Betrokkenheid van ervaringsdeskundigen:** De *Reclaim Coalition to End Online Image-based Sexual Violence*⁷³ brengt een wereldwijd netwerk van leiders samen om de aanpak van online afbeeldingen-gebaseerd seksueel geweld te versnellen via gezamenlijke initiatieven inzake belangenbehartiging, beleid, technologie en diensten aan slachtoffers van CG. De coalitie verwijst naar personen met kennis uit eerste hand van op online afbeeldingen-gebaseerd seksueel geweld als '*lived experience experts*' of wel ervaringsdeskundigen. De coalitie geeft een stem aan de ervaringsdeskundigen en hun belevenissen.

► **Hulplijnen:** De *Access Now Digital Security Helpline* helpt vrouwen met een risico op CG om hun digitale veiligheid te vergroten en biedt noodhulp aan vrouwen die online worden aangevallen. De 24/7 Digitale Veiligheid Hulplijn biedt directe technische assistentie en advies aan maatschappelijke organisaties en activisten, mediaorganisaties, journalisten en bloggers, en mensenrechtenverdedigers.

► **Tegengaan van cyberseksisme en online haatzaaijerij:** #StopFisha⁷⁴ is een Franse feministische NGO die cyberseksisme wil bestrijden. Het werd opgericht ter ondersteuning van slachtoffers, en om cyberseksisme tijdens de covid-19-pandemie aan de kaak te stellen. Naarmate de beweging groeide, transformeerde #StopFisha in een NGO die alle vormen van seksistisch en seksueel cybergeweld aanpakt.

► **Gespecialiseerde ondersteuningsdiensten:** In verschillende landen worden gespecialiseerde wetshandhavingseenheden opgezet met diepgaande kennis van CGtV om daarmee doeltreffend en verantwoord onderzoek door politie, en ondersteuning aan de slachtoffers te kunnen garanderen. Gespecialiseerde wetshandhavingseenheden komen steeds vaker voor in Latijns-Amerika. Zo heeft de federale politie van Mexico een forensische afdeling die verantwoordelijk is voor het onderzoeken van cybercriminaliteit, inclusief online en CGtVM. De nationale politie van Colombia heeft tevens een soortgelijk politiecentrum voor cybernetica, en de federale politie in Brazilië heeft een kantoor voor de bestrijding van cybercriminaliteit.⁷⁵

► **Verwijdering van schadelijke inhoud:** De *UK Revenge Porn Helpline* (RPH) helpt te voorkomen dat personen slachtoffer worden van misbruik van intieme afbeeldingen zonder wederzijdse toestemming. Sinds zijn oprichting heeft de RPH duizenden slachtoffers ondersteund, met een verwijderingspercentage van meer dan 90%, waarbij meer dan 200.000 individuele intieme afbeeldingen zonder wederzijdse toestemming van internet zijn verwijderd.⁷⁶

AANBEVELINGEN

De volgende aanbevelingen zijn geformuleerd op basis van diepgaand deskresearch, evaluatie van juridische en beleidsdocumenten en consultatie van stakeholders. Terwijl de algemene aanbevelingen gelden voor alle belanghebbenden op het gebied van CGtV, zijn specifieke aanbevelingen opgesteld voor de EU-instellingen en lidstaten.

ALGEMENE AANBEVELINGEN

Versterk de slachtoffers: Het is essentieel om te luisteren naar de perspectieven van vrouwelijke slachtoffers en hen te betrekken bij de ontwikkeling en implementatie van programma's, beleid en dienstverlening op het gebied van CG. De slachtoffers ervaren vaak *victim blaming*, terwijl het niet de verantwoordelijkheid van vrouwen is om CGtV te voorkomen. Een holistische benadering die juridische hulpmiddelen omvat om slachtoffers te beschermen en CG te voorkomen, en een beroep doet op de big tech om hun verantwoordelijkheden te nemen, evenals een gecoördineerde aanpak om het seksisme en de culturele normen die leiden tot *'blame the victim'* te voorkomen, is nodig.

Bevorder de deelname van vrouwen in de technologiesector: Het is van het grootste belang om de deelname van vrouwen aan het ontwerpen van gendergevoelige producten te bevorderen. Dit omvat het ontwerp van technologie waarbij vrouwen niet worden geseksualiseerd, en waarbij veilige en toegankelijke mechanismen beschikbaar zijn om misbruik te melden, en de toegang tot hulp makkelijk

jk beschikbaar zijn.

Versterk de samenwerking tussen stakeholders: Bevorder de samenwerking tussen een breed scala van belanghebbenden (EU-actoren, lidstaten, de technologiesector, het maatschappelijk middenveld, ervaringsdeskundigen van CG, nationale mensenrechten organisaties, vrouwenrechtenorganisaties, enz.) om CGtV effectief aan te pakken via belangrijke partnerschappen en gecoördineerde acties om de huidige overlappingsen en gaten in beleid/acties te vermijden. Een continue uitwisseling van kennis en samenwerking tussen belangrijke actoren is essentieel, inclusief het leren van landen met geavanceerdere systemen in de aanpak van CGtV.

Zie erop toe dat de technologiesector, voornamelijk sociale media en onlineplatforms, hun verplichtingen nakomen: Sociale media en onlineplatforms moeten ter verantwoording worden geroepen in de aanpak van CGtV. De technologiesector dient proactief, snel en effectief gender-hatdragende taal, seksistische en vrouwenhatende

content en andere vormen van CGtV te monitoren en te verwijderen. Ook dient de sector beter samen te werken met wetshandhaving om voorvallen van CGtV adequaat aan te pakken. Bovendien, dienen zij effectieve middelen te bieden aan de gebruikers om online misbruik te kunnen herkennen en bestrijden. Kortom, meer transparantie en verantwoordelijkheid zijn nodig, net als een snellere verwijdering van illegale content, meer veiligheid door gender sensitieve ontwerpen, en preventie door de technologiebedrijven, onlineplatforms en sociale media, waaronder pornoplatforms.

Benader pornografie als onderdeel van het geweldscontinuüm: De EWL hekelt de pornografie-industrie en benadrukt de hoge financiële winsten die de pornografie-industrie maakt, in medeplichtigheid met prostitutiebedrijven. De EWL pleit ervoor dat de EU en de lidstaten actie ondernemen om ervoor te zorgen dat pornografie wordt erkend als een vorm van GtV.

AANBEVELINGEN VOOR EU INSTITUTIES

Harmoniseer definities en categorieën van CGtV op EU-niveau en tussen EU-instellingen om de bestaande verschillen tussen nationale rechtsstelsels aan te pakken die de effectieve bescherming en vervolging belemmeren, en een negatieve impact hebben op de dataverzameling. Tot op heden is de enige poging om juridische en statistische definities van CGtV te harmoniseren afkomstig van EIGE.⁷⁷ De definities van EIGE zouden door alle EU-instellingen moeten worden overgenomen.

Ontwikkel richtlijnen en indicatoren voor het verzamelen van data over CGtV: de EU dient dui-

delijke richtlijnen en indicatoren te ontwikkelen om de lidstaten te ondersteunen bij hun inspanningen om data over CGtV te verzamelen, zoals momenteel door EIGE wordt gedaan.

Verbeter de richtlijn betreffende GtV en HG in de toekomst en breid de reikwijdte uit: Over het algemeen kan de richtlijn (d.i. de EU directive VAW) worden beschouwd als een waardevol instrument om vrouwen te beschermen tegen de belangrijkste vormen van CG. Er dienen echter enkele verbeteringen te worden aangebracht in de context van toekomstige updates van deze richtlijn. Gezien de verbanden tussen CG en verkrachting – dient verkrachting als seks zonder vrijwillig gegeven toestemming in de tekst worden opgenomen. Verwijzingen naar de intentionaliteit van de gedragingen en naar 'ernstige schade' moeten worden geschrapt, omdat ze een zware bewijslast neerleggen bij het slachtoffer. De productie en verspreiding van pornografisch materiaal dat handelingen van seksueel geweld afbeeldt, moet worden opgenomen in de herziening van de richtlijn, omdat het een vorm van seksuele uitbuiting is. De reikwijdte van het misdrijf moet worden uitgebreid tot alle vormen van op afbeeldingen gebaseerd seksueel misbruik, inclusief pornografie.

Werk bestaande EU-wetgeving bij om de genderspecten van CG aan te pakken: De richtlijn Slachtofferrechten (Victim's Right Directive) moet worden bijgewerkt teneinde artikelen op te nemen die specifiek zijn gewijd aan CG en de genderdimensie ervan. Het Kaderbesluit van 2008 over de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat moet eveneens worden herzien om verwijzingen naar haatzaaien op basis van gender via ICT-middelen op kunnen te nemen.

En general, es necesario un cambio cultural sistémico para abordar la violencia doméstica desde una perspectiva de género, interseccional y que reconozca el fenómeno del continuum de violencia.

Handhaaf de DSA effectief: De Europese Commissie heeft handhavings- en onderzoeksbevoegdheden met betrekking tot de verplichtingen onder de DSA. Het is van het grootste belang dat de Commissie deze bevoegdheden effectief uitoefent (inclusief het opleggen van boetes), in samenwerking met National Digital Service Coordinators, om te garanderen dat onlineplatforms en intermediaire diensten voldoen aan hun verplichtingen in overeenstemming met de DSA.

Voeg verwijzing over CGtV toe aan de Artificial Intelligence Act: In het licht van de snelle toename van seksuele digitale vervalsingen ('deepfakes') en andere vormen van GtV via AI, wordt dringend aanbevolen dat toekomstige herzieningen van de AI Wet dit punt oppakken via het toevoegen van een uitgebreide gendersensitieve benadering.

Geef regelmatig richtlijnen uit over nieuwe vormen van CGtV: Gezien de toename van vormen van CGtV die worden gefaciliteerd door AI en het onvermogen van juridische / beleidskaders om gelijke tred te houden met nieuwe ICT-ontwikkelingen, zou de EU regelmatig richtlijnen moeten uitgeven over hoe de nieuwste vormen van CGtV op een effectieve manier aan te pakken.

AANBEVELINGEN VOOR LIDSTATEN

Stem de nationale definities van CGtV af op de geharmoniseerde gendersensitieve EU-definities: lidstaten moeten de geharmoniseerde EU-definities en -categorieën inzake CGtV opnemen in hun eigen wettelijke en beleidskaders alsmede in hun statistische/data verzamelingssystemen om ervoor te zorgen dat er vergelijkbare gegevens tussen landen worden verzameld.

Verzamel kwaliteitsdata CGtV op regelmatige basis: in overeenstemming met artikel 11 van het Verdrag van Istanbul en artikel 44 van de richtlijn GtV moeten de lidstaten gegevens over GtV van goede kwaliteit verzamelen die vergelijkbaar en gecategoriseerd zijn, overeenkomstig de richtlijnen van EIGE.

Ratificeer en implementeer het Verdrag van Istanbul: Het Verdrag is een centraal instrument om alle vrouwen te beschermen tegen alle vormen van geweld, inclusief CGtV. Het is daarom belangrijk dat het volledig wordt geïmplementeerd door alle lidstaten. Bovendien moeten lidstaten, in overeenstemming met GREVIO-aanbeveling nr. 1, ervoor zorgen dat de digitale dimensie van GtV wordt erkend in nationale strategieën, programma's en actieplannen inzake GtV als onderdeel

van een alomvattend antwoord op alle vormen van geweld.

Versterk preventie in brede zin: Het is van het grootste belang om genderstereotypen en sociale normen op het bredere maatschappelijke niveau aan te pakken, onder meer door het versterken van vrouwen. Lidstaten dienen alle professionals bewust te maken van de manieren waarop CGtV zich voordoet en wat de gevolgen ervan zijn.

Preventie van, en bewustzijn over CGtV moeten ook geïntegreerd worden in onderwijsprogramma's van scholen vanaf jonge leeftijd, voor zowel jongens als meisjes.⁷⁸ Bovendien, zoals aanbevolen door de EWL in haar rapport,⁷⁹ is het opnemen van verplichte lessen op scholen over relaties en seksuele voorlichting vanuit een feministisch perspectief, uiterst belangrijk.

Het is ook cruciaal om mannen en jongens te onderwijzen over de vormen, ernst en gevolgen van CGtV. Over het algemeen is een culturele verandering op systeemniveau vereist om CGtV te kunnen aanpakken vanuit een gender- en intersectioneel perspectief, en als een geweldscontinuüm.

Criminaliseer CGtV overeenkomstig de instructie inzake GtV (EU directive VAW): Het wordt aanbevolen dat lidstaten de belangrijkste vormen van CGtV criminaliseren in lijn met de artikelen 5 tot en met 8 van de instructie inzake GtV, en dat de wetgeving gelijke tred houdt met technologische ontwikkelingen. Lidstaten dienen tijdens de transitiefase verder te gaan dan de minimumnormen voor bescherming, als vastgesteld in de Richtlijn.

Monitor en handhaaf de DSA: Het is essentieel dat National Digital Service Coordinators effectief

toezicht houden op, en naleving afdwingen van de DSA. Dit omvat het opleggen van boetes en, in bijzonder ernstige gevallen, het beperken van de toegang van gebruikers tot de service.

Zorg voor verantwoording: Wetten en beleid van lidstaten moeten de verantwoordelijkheid van daders en de verantwoording door de technologie-sector waarborgen, ook in het geval van landgrenzen overschrijdende handelingen van CG. De effectieve handhaving van het wettelijk kader voor CGtV is cruciaal.

Verbeter de toegang tot hulp voor slachtoffers: Het is belangrijk dat er laagdrempelige toegang is tot hulp en veilige mechanismen, zowel online als offline, zodat vrouwen CG kunnen rapporteren. Informatie over de juridische wegen en andere oplossingen dienen makkelijk toegankelijk en beschikbaar te zijn voor slachtoffers van CGtV.

Zorg voor gespecialiseerde ondersteuningsdiensten: Het is essentieel dienstverleners in de verschillende sectoren te versterken zodat zij adequaat kunnen reageren op de unieke aard van CGtV en de behoeften van de slachtoffers. Gespecialiseerde, op de slachtoffers gerichte ondersteuning, met ICT-expertise, dient te worden gewaarborgd middels adequate financiering en middelen. Bied verplichte en regelmatige (bij-)scholing en training aan alle relevante professionals zodat zij goed geïnformeerd zijn over de digitale vormen van GtV, en deze vrouwen kunnen helpen zonder secundaire trauma's te veroorzaken.

ENDNOTEN

¹EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

²European Women's Lobby (EWL) (2017), #HerNetHerRights, Mapping the state of online violence against women and girls in Europe <https://www.womenlobby.org/Read-and-share-HerNetHerRights-Resource-Pack-Report>

³European Parliament Research Service (EPRS) (2021), Combating Gender based Violence: Cyber Violence. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

⁴EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁵UN Women (2023), Accelerating Efforts To Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

⁶Ibid

⁷World Wide Web Foundation (2021), Online Gender-Based Violence and Abuse: Consultation Briefing. [https://uploads-ssl.webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bb-](https://uploads-ssl.webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bb-feb8836d512947_OGBV_ConsultationBriefing.pdf)

[feb8836d512947_OGBV_ConsultationBriefing.pdf](https://uploads-ssl.webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bb-feb8836d512947_OGBV_ConsultationBriefing.pdf)

⁸Europese Commissie, Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men (2020), Opinion on combatting online violence against women, Brussel. https://commission.europa.eu/document/download/eae53eb9-ca88-4fc0-8a6e-51e771c96f68_en?filename=opinion_online_violence_against_women_2020_en.pdf

⁹Professor Liz Kelly was de eerste die het concept 'continuum van geweld' opperde in haar boek, 'Surviving Sexual Violence' (1st ed.). (1988). Polity.

¹⁰European Parliament Research Service (EPRS) (2021), Combating Gender based Violence: Cyber Violence. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

¹¹UN Women (2023), Accelerating Efforts To Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

¹²Ibid

¹³The Economist Intelligence Unit (2021), Measuring the Prevalence of Online Violence against Women. <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>. Er werd een enquête gehouden in 45 landen (met een steekproef van 100 antwoorden per land).

¹⁴De term 'deepfakes' is een samensmelting van 'deep-learning' (verwijzend naar een methode van kunstmatige intelligentie) en 'fake'; het laatstgenoemde kwam in 2017 in het publieke jargon terecht toen een dader deze term op de website Reddit gebruikte om te verwijzen naar afbeeldingen en video's die hij met AI manipuleerde om zonder hun toestemming de gezichten van vrouwelijke beroemdheden in pornografische video's in te voegen. Gezien het feit dat het woord door een dader is bedacht, geeft de EWL er de voorkeur aan om het slachtoffer- en het feministische perspectief beter te weerspiegelen en de term 'seksuele digitale vervalsingen' te gebruiken, zoals gesuggereerd door Mary Anne Franks, professor aan de George Washington University Law School en president en directeur wetgevend en technisch beleid van het Cyber Civil Rights Initiative, een non-profitorganisatie die zich inzet voor de bestrijding van onlinemisbruik en discriminatie. Voor de duidelijkheid en om de oorspronkelijke informatiebron te respecteren, hebben we in dit rapport in sommige gevallen echter de verwijzing naar 'deepfakes' gebruikt en tussen haakjes gezet.

¹⁵European Parliament Research Service (EPRS) (2021), Tackling deepfakes in European policy. Het onderzoek refereert naar 'pornografische deepfakes zonder toestemming'. EWL heeft echter de voorkeur voor 'digitale seksuele vervalsingen'. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

¹⁶World Economic Forum (2024), The Global Risk Report 2024. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf

¹⁷Ibid. The EPRS (2021) study refers to 'Non-consensual pornographic deepfakes'.

¹⁸Patrini, Georgio (2019), Mapping the Deepfake Landscape. Sensity. Dit onderzoek refereert naar 'materiaal dat pornografie afbeeldt'. Echter heeft de EWL de voorkeur om dit 'materiaal dat naaktheid of seksueel expliciete activiteiten afbeeldt' te noemen.

<https://giorgiop.github.io/posts/2018/03/17/mapping-the-deepfake-landscape/>

¹⁹Ibid

²⁰European Parliament Research Service (EPRS) (2021), Tackling deepfakes in European policy. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

²¹Monash Lens (2022), Sexual assault in the metaverse is part of a bigger problem. <https://lens.monash.edu/@politics-society/2022/07/22/1384871/sexual-assault-in-the-metaverse-theres-nothing-virtual-about-it>

²²Deze informatie is verstrekt door een vertegenwoordiger van DG connect (interview vond plaats op 16-02-2024).

²³Rothermel, A.-K. (2023), The role of evidence-based misogyny in antifeminist online communities of the 'manosphere'. Big Data & Society, 10(1). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20539517221145671>

²⁴Baron & Straus (1984), in Mary Anne Layden. Pornography and Violence: a new look at research, 2009. <https://www.socialcostsof.pornography>

[com/Layden_Pornography_and_Violence.pdf](https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf)

²⁵UN Women (2023), Accelerating Efforts To Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls. https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf

²⁶Hicks, J. (2021), Global evidence on the prevalence and impact of online gender-based violence (OGBV).

²⁷The Economist Intelligence Unit (2021), Measuring the Prevalence of Online Violence against Women. <https://onlineviolencewomen.eiu.com/> Een enquête werd gehouden in 45 landen (met een steekproef van 45 personen per land). https://opendocs.ids.ac.uk/articles/report/Global_Evidence_on_the_Prevalence_and_Impact_of_Online_Gender-based_Violence_OGBV_/26428096?file=48181987

²⁸FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2014), Violence against Women: An EU-wide survey – Main results report, Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

²⁹FRA (2021), Crime, Safety and Victims' Rights – Fundamental Rights Survey. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

³⁰HateAid (2021), Boundless hate on the internet – Dramatic situation across Europe. [https://hateaid.org/wp-content/](https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf)

[uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf](https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf)

³¹Ibid

³²Bumble (2023), Bumble Backs Law to Ban Cyberflashing in 27 Countries. <https://bumble.com/en/the-buzz/bumble-backs-law-to-ban-cyberflashing-27-countries-eu-europe>

³³Ipsos (2021), Les Français et le cyberharcèlement Ampleur du phénomène, conséquences, préoccupations et idées reçues. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-12/Enquete%20Ipsos-Meetic.pdf>

³⁴FRA (2023), Online content moderation current challenges in detecting hate speech. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-online-content-moderation_en.pdf

³⁵Pew Research Centre, (2021), The state of online harassment. <https://www.pewresearch.org/internet/2021/01/13/the-state-of-online-harassment/>

³⁶GREVIO (2021), General Recommendation No 1 on the digital dimension of violence against women, Council of Europe, Strasbourg <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

³⁷The global partnership (2023), Technology-Facilitated Gender-Based Violence: Preliminary Landscape Analysis. <https://www.gov.uk/government/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-preliminary-landscape-analysis>

³⁸UNESCO (2020), Online violence against women journalists: a global snapshot of incidence and impacts. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375136>

³⁹Ibid.

⁴⁰Henry, N., McGlynn, C. et. Al (2020), Image-based Sexual Abuse, A Study on the Causes and Consequences of Non-consensual Nude or Sexual Imagery. <https://www.routledge.com/Image-based-Sexual-Abuse-A-Study-on-the-Causes-and-Consequences-of-Non-consensual-Nude-or-Sexual-Imagery/Henry-McGlynn-Flynn-Johnson-Powell-Scott/p/book/9780367524401>

⁴¹UN Expert Group (2023), Technology-facilitated Violence against Women: Towards a common definition Report of the meeting of the Expert Group 15-16 November 2022, New York, USA. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/03/expert-group-meeting-report-technology-facilitated-violence-against-women>

⁴²United Nations Population Fund (UNFPA) (2021), Making all spaces safe Technology-facilitated Gender-based Violence. <https://www.unfpa.org/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-making-all-spaces-safe>

⁴³Ibid.

⁴⁴Foro Liberal Europeo (2021), Violence Against Women In European Politics https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2022/01/violence-against-women-in-european-politics_final.pdf

⁴⁵Posetti, J., et AL. (2021). The chilling: Global trends in online violence against women journalists. UNESCO Research Discussion Paper. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223/PDF/377223eng.pdf.multi>

⁴⁶Council of Europe, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>

⁴⁷Europees Parlement (2023), EU accession to the Istanbul Convention, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA\(2023\)739323_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA(2023)739323_EN.pdf)

⁴⁸Bulgarije, Tsjechië, Hongarije, Litouwen en Slowakije.

⁴⁹GREVIO (2021), General Recommendation No 1 on the digital dimension of violence against women, Raad van Europa, Staatsburg. <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁵⁰Directive 2024/1385 on combating violence against women and domestic violence. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401385

⁵¹Council of the European Union (2024), Violence against women: Council and European Parliament reach deal on EU law. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>

⁵²Rigotti, C. and Al. (2023), Towards an EU criminal law on violence against women: The ambitions and limitations of the Commission's proposal to criminalise image-based sexual abuse. Gepubliceerd in: New Journal of European Criminal Law. <https://cris.vub.be/ws/portalfiles/portal/92354738/20322844221140713.pdf>

⁵³EWL (2023), Priorities for the Trilogues: Rape must be made an offence under the Directive on violence against women. <https://www.womenlobby.org/EWL-Priorities-for-the-interinstitutional-negotiations?lang=en>

⁵⁴Ibid.

⁵⁵Ibid.

⁵⁶Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

⁵⁷Professor Clare McGlynn (2022), Image-Based Sexual Abuse, Pornography Platforms and the Digital Services Act. <https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/ImageBasedAbuse-and-DSA-Expert-Opinion-McGlynn-and-Woods-17-Jan-2022.pdf>

⁵⁸Deze subcategorieën komen overeen met de cv-vormen die door gebruikers kunnen worden gerapporteerd, zoals: cyberstalking, cyberintimidatie, cybeflashing haat, afbeeldingen zonder wederzijds goedvinden enz.

⁵⁹Europese Commissie (2023), Commission

designates second set of Very Large Online Platforms under the Digital Services Act. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-designates-second-set-very-large-online-platforms-under-digital-services-actTXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A277%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG

⁶⁰Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

⁶¹Interview met een vertegenwoordiger van DG connect vond plaats op 16-02-2024.

⁶²Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

⁶³Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>

⁶⁴Ibid.

⁶⁵Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, (General Data Protection Regulation). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

⁶⁶EIGE (European Institute for Gender Equality) (2022), Combating cyber violence against women and girls, Vilnius, Vilnius.

⁶⁷Raad van Europa (2022), No space for violence against women and girls in the digital world. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/no-space-for-violence-against-women-and-girls-in-the-digital-world>

⁶⁸Panorama Global (2023), I DIDN'T CONSENT: A Global Landscape Report on Image-Based Sexual Abuse, Prepared by: The Image-Based Sexual Abuse Initiative. <https://assets-global.website-files>.

⁶⁹Parlement van het VK, het Lagerhuis Bibliotheek, Online Safety Bill: progress of the Bill. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9579/>

⁷⁰Raad van Europa (2022), The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform. <https://rm.coe.int/thematic-report-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women-as-/1680a933ae>

⁷¹Institut pour l'égalité des femmes et des hommes, Plainte au pénal contre Twitter pour la distribution non-consensuelle d'images intimes | Institut pour l'égalité des femmes et des hommes. https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/plainte_au_penal_contre_twitter_pour_la_distribution_non_consensuelle_dimages

⁷²Naffi, N. et Al. (2023), Empowering Youth to Combat Malicious Deepfakes and Disinformation: An Experiential and Reflective Learning Experience Informed by Personal Construct Theory, Journal of Constructivist Psychology. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10720537.2023.2294314>

⁷³Panorama Global, The Reclaim Coalition. Último acceso en mayo de 2024. <https://www.panoramaglobal.org/reclaim>

⁷⁴Inach, #StopFisha. Laatst geraadpleegd in mei 2024. <https://www.inach.net/stopfisha/#:~:text=Created%20in%20April%202020%20during%20the%20quarantine%2C%20the,gi-ven%20to%20the%20practice%20of%20disseminating%20intimate%20content.>

⁷⁵Raad van Europa (2022), The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/edvaw-platform>

⁷⁶StopNCII, About us. Laatst geraadpleegd in mei 2024. <https://stopncii.org/about-us/>

⁷⁷EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁷⁸Het belang van het voorkomen werd benadrukt door alle geraadpleegde belanghebbenden (zie bijlage II van het volledige rapport).

⁷⁹EWL (2020), Feminist Sexuality Education. https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/lef_sexeduc_web.pdf